

Cosmin Flavius Costas



Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil

COSTAȘ, COSMIN FLAVIUS

S-a născut la 2 septembrie 1980, la Arad.

■ **Studii:** - *Doctor în Drept*, Specializarea Drept constituțional, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, 2014, tema tezei „Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”, coordonatori științifici prof. univ. dr. Florin Streteanu, prof. cons. dr. Ion Deleanu;

- *Bursă de cercetare*: Scuola Europea di Alti Studi Tributari, Alma Mater Studiorum – Universita di Bologna, Italia (octombrie-noiembrie 2006, ianuarie-februarie 2007);

- *Diplome supérieure en droit comparé*: Faculté Internationale de Droit Comparé, Strasbourg, Franța, promoția Louis-Edmond Pettiti (2005);

- *Master în Drept*: Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca – Facultatea de Drept, specializarea „Instituții și reglementări comunitare” (2003-2004);

- *Licențiat în Drept*: Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca – Facultatea de Drept (1999-2003).

■ **Activitate profesională:** - *Avocat* – Partener și asociat coordonator, Societatea Civilă de Avocați „Costaș, Negru & Asociații” (cu începere din 2013);

- *Avocat* – Cabinet Avocat Costaș Cosmin Flavius (2005-2013).

■ **Activitate didactică:** - *Asistent universitar* – Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca – Facultatea de Drept (din 2007) – discipline: Dreptul finanțelor publice, Contencios fiscal;

- *Preparator universitar* – Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Drept (2005-2007);

- *Formator* – Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților – Centrul Teritorial Cluj-Napoca (2009-2010).

■ **Activitate științifică:** 20 de lucrări publicate în calitate de autor sau coautor, în special în domeniul dreptului fiscal, dreptului financiar, contenciosului fiscal și dreptului fiscal european [spre pildă: M.Șt. Minea, C.F. Costaș, *Dreptul finanțelor publice*, vol. I – *Drept financiar* și vol. II – *Drept fiscal*, Ed. Universul juridic, București, 2013; R. Bufan, M.Șt. Minea (coordonatori), *Codul fiscal comentat*, Ed. Wolters Kluwer România, București, 2008; C.F. Costaș, *Legislație comunitară fiscală*, Ed. Hamangiu, București, 2008]; 140 de articole de specialitate publicate în reviste din țară și din străinătate; 6 participări la conferințe naționale și internaționale.

■ **Recunoaștere științifică:** membru în Consiliul Științific al revistei *Tax Magazine* (din 2014); membru în Colegiul de Redacție al revistei *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Iurisprudentia* (din 2010); membru în Colegiul de redacție al Revistei Române de Drept al Afacerilor (2008-2013).

Alte activități: Senator al Universității Babeș-Bolyai din Cluj (din 2012).

Cosmin Flavius Costas

Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2014, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COSTAȘ, COSMIN FLAVIUS

Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil /

Cosmin Flavius Costaș. - București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-502-5

336

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

tel.: **021.314.93.15**

DISTRIBUȚIE:

fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Abrevieri

AJDA	Revista „L'Actualité Juridique. Droit Administratif”
alin.	alineat
art.	articol
C. Ap.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil din 1865
C. Jud.	Revista „Curierul Judiciar”
C. pen.	Codul penal din 1969
C. pr. civ.	Codul de procedură civilă din 1865
C. pr. fisc.	Codul de procedură fiscală
C. pr. pen.	Codul de procedură penală din 1965
c.	contra
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
Convenție	Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale
CSM	Consiliul Superior al Magistraturii
dec.	decizia (pronunțată de instanțele naționale)
Dreptul	Revista „Dreptul”
ed.	ediție
Ed.	Editura
etc.	<i>et caetera</i>
H.G.	Hotărârea Guvernului României
ibidem	în același loc
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
idem	același autor
infra	mai jos
JOCE	Jurnalul Oficial al Comunităților Europene
JOUE	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
Jour. Trib.	Revista „Journal des Tribunaux”
Jud.	Judecătoria
lit.	litera
loc. cit.	locul citat

M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.n.	nota noastră (a autorului)
NCC	Noul Cod civil român (Legea nr. 287/2009, republicată)
NCP	Noul Cod penal român (Legea nr. 286/2009)
NCPC	Noul Cod de procedură civilă român (Legea nr. 134/2010, republicată)
NCPP	Noul Cod de procedură penală român (Legea nr. 135/2010)
nr.	numărul
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	opera citată
p.	pagina
par.	paragraful
passim	în diverse locuri
pct.	punctul
Plen Trib. Suprem	Plenul Tribunalului Suprem
pp.	paginile
RDC	„Revista de Drept Comercial”
Rec. Dalloz	Revista „Recueil Dalloz”
Rev. Fr. Dr. Adm.	„Revue Française de Droit Administratif”
Rev. Fr. Fin. Publ.	„Revue Française de Finances Publiques”
Rev. Int. Dr. Pén.	„Revue Internationale de Droit Pénal”
Rev. Sc. Crim.	„Revue de Science Criminelle”
Rev. Trim. Dr. Eur.	„Revue Trimestrielle de Droit Européen”
Rev. Trim. Dr. Hom.	„Revue Trimestrielle des Droits de l’Homme”
Rev. Univ. Dr. Hom.	„Revue Universelle des Droits de l’Homme”
RRDA	„Revista Română de Drept al Afacerilor”
RRDJ	„Revista Română de Jurisprudență”
RRDP	„Revista Română de Drept Privat”
s. civ.	secția civilă
s. civ. propr. int.	secția civilă și de proprietate intelectuală
s. com.	secția comercială
s. cont. adm.	secția de contencios administrativ
s. cont. adm. fisc.	secția de contencios administrativ și fiscal
s.n.	sublinierea noastră
s. pen.	secția penală
ș.a.	și alții
sent. pen.	sentința penală

supra	mai sus
Trib.	Tribunalul
Trib. com.	Tribunalul comercial
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	<i>versus</i> , contra

Capitolul I

Procesul echitabil și dreptul la un proces echitabil în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

I. Noțiunea de „proces echitabil” și natura juridică a dreptului la un proces echitabil

1. Dreptul la un proces echitabil, consacrat de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (adeseori denumită Convenția europeană a drepturilor omului)¹, a beneficiat de o atenție deosebită atât în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului², cât și în doctrina europeană de specialitate³. Analiza dreptului la un proces echitabil implică însă, în opinia noastră, un demers prealabil menit să lămurească noțiunea de „proces echitabil” și natura juridică a dreptului la un proces echitabil.

¹ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (în continuare, Convenția) a fost semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 și a fost ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994, cu modificările ulterioare.

² În continuare, Curtea.

³ Pentru vaste considerații asupra temei, a se vedea: F. Sudre, *Droit européen et international des droits de l'homme*, Ed. PUF, Paris, 2005, pp. 318-386; R. Chiriță, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, *passim*; D.J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Ed. Butterworths, Londra-Dublin-Edinburgh, 1995, pp. 163-273; J.F. Renucci, *Traité de droit européen des droits de l'homme*, Ed. LGDJ, Paris, 2007, pp. 351-494; C. Ovey, R. White, *The European Convention on Human Rights*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2002, pp. 140-187; F. Quilleré-Majzoub, *La défense du droit à un procès équitable*, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1999, *passim*; I. Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, pp. 551-560; C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2010, pp. 351-569; D. Liakopoulos, *Equo processo nella Convenzione europea dei diritti dell'uomo e nel diritto comunitario*, Ed. CEDAM, Padova, 2007, pp. 21-140; B. Selejan-Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, ed. a 2/a, Ed. C.H. Beck, București, 2006, pp. 108-130.

A. Noțiunea de „proces echitabil”

2. Deși atât art. 14 din Pactul internațional privitor la drepturile civile și politice, cât și art. 6 din Convenție consacră „*dreptul la un proces echitabil*”, niciunul dintre aceste documente nu definesc noțiunea de „*proces echitabil*”. Pe cale de consecință, a revenit doctrinei sarcina de a da concretețe acestei noțiuni. În ceea ce ne privește, vom reține două dintre opiniile de autoritate exprimate în doctrina europeană.

3. Într-o opinie¹, *procesul echitabil este un proces echilibrat între toate părțile, având în echitate un ideal al justiției, posibil de realizat prin respectarea unor garanții*. Echilibrul între părțile procesului nu face altceva decât să trimită la imaginea tradițională a justiției, simbolizată de o balanță cu două platane echilibrate. Autorii citați au avut în vedere în primul rând considerații de ordin terminologic. Astfel, noțiunea de „echitate” provine din latinescul *aequitas*, care semnifică egalitate, echilibru moral, spirit de justiție și este derivat, la rândul lui, din *aequus* (egal, imparțial). În limba engleză, „echitatea” este definită drept calitatea de a fi loial și rezonabil, într-o manieră care conferă fiecăruia un tratament egal. Pornind de aici, ei au reținut ideea de echilibru pentru a explica ceea ce reprezintă astăzi un proces echitabil. S-a spus, astfel, că dorința de a-i asigura fiecărui justițiabil un asemenea proces se racordează la noțiunea generală și generică de „garanții fundamentale ale unei bune justiții”, ale căror ilustrări sunt vizibile în caracterul public al dezbaterilor, exigența unui tribunal independent și imparțial, cerința unui termen rezonabil etc. În esență, garanțiile în cauză asigură oricui, într-un stat de drept, dreptul la un proces echilibrat, loial, în care părțile beneficiază de un tratament egal.

4. Într-o altă opinie, evident complementară, *procesul echitabil este un principiu fundamental, de ordine publică, un principiu protector al drepturilor apărării, care implică legalitatea procedurii*². Raportat la această definiție, s-au menționat următoarele:

¹ S. Guinchard, C. Chainais, C. Delicostopoulos, I. Delicostopoulos, M. Douchy-Oudot, F. Ferrand, X. Lagarde, V. Magnier, H. Ruiz Fabri, L. Sinopoli, J.-M. Sorel, *Droit processuel. Droit commun et droit comparé du procès équitable*, ed. a 5-a, Ed. Dalloz, Paris, 2009, pp. 464-467.

² F. Kuty, *Justice pénale et procès équitable*, Ed. Larcier, Bruxelles, 2006, vol. I, pp. 261-268.

- caracterul de principiu fundamental, de ordine publică, este conferit chiar de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- prin construcția sa, acest principiu reclamă și favorizează o protecție extensivă a drepturilor apărării;
- procesul echitabil implică și ideea de legalitate a procedurii, componenta fundamentală a așa-numitului „*due process of law*” din dreptul anglo-saxon¹.

5. Dincolo de sfera restrânsă proprie oricărei definiții, procesul echitabil este însă o realitate vie, ilustrată permanent la nivel european de o jurisprudență abundentă a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene². Totodată, procesul echitabil tinde să devină, pe zi ce trece, un model universal de proces. Acest model se proiectează prin intermediul a trei categorii de garanții: garanțiile referitoare la dreptul de acces la justiție; garanțiile instituționale și procedurale; garanțiile privitoare la executarea hotărârilor judecătorești³.

¹ Pentru considerații asupra temei, a se vedea și E. Zoller, *Procès équitable et due process of law*, Rec. Dalloz 2007, p. 517 și urm.

² Dreptul la un proces echitabil este considerat de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene un principiu general al dreptului european (CJUE, hotărârea din 17 decembrie 1998, afacerea C-185/95 P, *Baustahlgewebe GmbH c. Comisiei*, Rec. 1998, p. I-8417, par. 21-33). Toate hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene pot fi consultate în format electronic pe pagina web a instanței, <http://curia.eu>.

³ S. Guinchard, *Droit processuel...*, *op. cit.*, p. 471. În doctrină s-a indicat, justificat, și faptul că dreptul la un proces echitabil nu este limitat la obligațiile pozitive și negative pe care le impun dispozițiile art. 6 din Convenție, întrucât o serie de garanții procedurale care contribuie la asigurarea „procesului echitabil” sunt reglementate de art. 5 și art. 13 din Convenție. De altfel, aceasta este și soluția adoptată prin art. 21 din Constituția României, care nu limitează domeniul de aplicare al dreptului la un proces echitabil printr-o corespondență strictă cu art. 6 din Convenție (R. Chiriță, *Dreptul...*, *op. cit.*, p. 12). Totuși, oarecum inconsecvent față de dispozițiile Convenției, art. 21 din Constituție reglementează dreptul la un proces echitabil ca o condiție a accesului la justiție, și nu invers. Aceeași abordare o regăsim și în doctrina sud-americană, în care se consideră că toate încălcările ce atrag, sub incidența Convenției europene a drepturilor omului, încălcarea dreptului la un proces echitabil – lipsa de celeritate a procedurilor, inegalitatea armelor, formalismul care sufocă fondul etc. – sunt, de fapt, elemente care aduc atingere dreptului de acces la justiție (V. Fairén Guillén, *Teoría general del derecho procesal*, Ed. Instituto de investigaciones jurídicas, México, 1992, p. 33).